

Щербакова Ганна Володимирівна,
*викладач відділу підготовки прокурорів з нагляду за додержанням
законів органами, які проводять досудове розслідування
Національної академії прокуратури України, кандидат юридичних
наук, доцент*

СПОСОБИ ВЧИНЕННЯ ШАХРАЙСТВА З ВИКОРИСТАННЯМ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК

На важливість дослідження питання способів вчинення різних видів кримінальних правопорушень неодноразово вказувалось у юридичній літературі.

Дана проблематика різноаспектна, оскільки в правовій науці вона є предметом і результатом дослідження низки наук: кримінального права, кримінології, кримінального процесу та криміналістики [1, с. 11].

Криміналістика розглядає спосіб вчинення злочину як детерміновану умовами зовнішнього середовища і психологічними властивостями особи систему взаємозв'язків, дій (діяльності) з підготовки, вчинення та приховання злочинів, пов'язаних із використанням знарядь і засобів, умов, місця і часу, що відповідають меті вчинених дій.

Кредитно-банківська система залишається найпривабливішою сферою, яка використовується для вдосконалення нових злочинних технологій, тому дослідження способів вчинення у даній сфері правовідносин є актуальним не тільки з теоретичної, а й з практичної точки зору. Зокрема, заслуговує на пильну увагу аналіз способів вчинення шахрайства з використанням платіжних карток.

В Україні сьогодні офіційна статистика стосовно збитків від шахрайства з банківськими картками та іншими платіжними інструментами ґрунтується на одиничних випадках: це суми збитків, підтвержені рішеннями судів.

Водночас незначна кількість судових рішень по таким злочинам не відображає реального стану речей. Причиною тому є те, що злочинам, що вчинюються з використанням платіжних карток притаманна певна латентність. Одним з чинників, що обумовлюють її рівень є низька кваліфікація працівників правоохоронних органів, брак розуміння специфіки функціонування платіжних

систем, організації переказу коштів, банківських технологій, а також видів злочинів у згаданій сфері правовідносин, та способів їх вчинення. Вказане негативно впливає на хід досудового розслідування по таким злочинним посяганням.

У зв'язку з вищевикладеним, вважаємо що питання способів вчинення шахрайства з використанням банківських пластикових карток заслуговує на пильну увагу з боку науковців та практиків.

Під платіжною картою розуміється розрахунковий документ у вигляді емітованої в установленому законодавстві порядку пластикової чи іншого виду картки, що використовується для ініціювання переказу грошей з рахунка платника або з відповідного рахунка банку з метою оплати вартості товарів і послуг, перерахування грошей на рахунки інших осіб, отримання грошей у готівковій формі в касах банку, пунктах обміну іноземної валюти та через банківські автомати [2].

Аналіз практики розслідування шахрайства з використанням банківських пластикових карток, дозволяє зробити висновок про те, що вони відрізняються складними високоінтелектуальними способами їх вчинення і приховування.

Розглянемо найбільш розповсюджені способи вчинення цієї категорії злочинів:

1- й спосіб досліджуваного виду шахрайства здійснюється за допомогою встановлення на банкоматах одного з банків несанкціонованих зчитувальних пристроїв для зняття інформації з банківських платіжних карток громадян. Так, з метою незаконного отримання та подальшого використання інформації з банківських карток клієнтів банку, здійснюється атака з використанням пристрою для скімінгу. Вказаний спосіб шахрайства полягає в тому, що на банкомат встановлюється один або декілька пристроїв для копіювання інформації з магнітної смуги картки та отримання інформації про ПІН-код до неї. ПІН-код переважно отримують за допомогою міні-камери, яка встановлюється на фронтальну панель банкомату, або накладки на клавіатуру для вводу ПІН-коду. Проте використання не технічних методів, таких як «підглядання через плече» (*^omMeгешій^*), також є можливим.

2- й спосіб цього виду шахрайства характеризується тим, що до його вчинення залучаються банківські працівники, у яких одержується інформація про держателя пластикової картки та грошові суми, що містяться на відповідному картковому рахунку тощо. Після одержання необхідної інформації, кошти перераховуються з одного рахунку на інший, після чого шахрай має можливість витратити ці кошти клієнту банку на власний розсуд.

3- й спосіб характеризується участю в шахрайстві обслуговуючого персоналу таких сервісних точок як ресторани, кафе, бари, мотелі тощо. Працівники таких підприємств, користуючись неухважністю клієнта, або зумисне відволікаючи його, роблять декілька додаткових відбитків пластикових карток (сліпів), які потім використовують для привласнення матеріальних цінностей та грошей.

4- й спосіб вчинення таких протиправних посягань за механізмом схожий з попереднім, до його вчинення причетні касири магазинів. Суть цього способу зводиться до використання свідомо підроблених сліпів, виготовлених зі справжніх пластикових карток. Сліпи виготовляються шахраями за допомогою складальних друкарських форм або шляхом застосування підроблених кліше з використанням інформації зі справжніх пластикових карток [3, с. 95].

Для 5-го способу характерно заволодіння платіжним засобом у результаті викрадення його у власника. Шахрайству сприяє і те, що у більшості випадків пластиковою картою можна користуватися без пред'явлення паспорта (окрім одержання грошей у банку). Крім того, банки в змозі заблокувати картку тільки після звернення її законного власника. Блокування здійснюється після поширення так званих «чорних списків», у які заносяться номери викрадених або загублених карток.

Наступним, 6-м способом є викрадення грошей з банкоматів. Найчастіше зловмисники використовують картку і персональний код, які забирають при вчиненні шахрайських дій, крадіжки в законного власника. Були зареєстровані випадки, коли шахраї зв'язувалися телефоном з особою, що загубила картку, представляючись інспектором банку, запитували, нібито з метою перевірки реєстрації картки його персональний ідентифікаційний номер. Після чого картковий рахунок стає доступним для шахраїв, які спокійно знімали кошти із банкоматів.

Підсумовуючи зазначимо, що спосіб як система пов'язаних і взаємообумовлених дій, за допомогою яких злочинець вчинює досліджуваний вид кримінальних правопорушень, залежить від: суб'єкта злочину(чи це були протиправні дії однієї особи або декількох осіб, що діють у змові); предмету посягання; обставин та середовища вчинення правопорушення (банкомати, термінали, середовище card-not-present (без фізичної присутності платіжного інструменту), торгівельна мережа тощо) та ряду інших об'єктивних та суб'єктивних факторів.

Список використаних джерел:

1. Панов Н.И. Способ совершения преступления и уголовная ответственность / Н.И. Панов. - Харьков: Выш. шк., 1982. - 160 с.
2. Закон України «Про платіжні системи та переказ грошей в Україні» від 5 квітня 2001 р. № 2346-III // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2001, №29, ст. 37.
3. Садченко М.М. Виявлення та розслідування злочинів, пов'язаних з використанням засобів доступу до банківських рахунків / М.М. Садченко // Митна справа. - № 2 (92), 2014 - С. 91-97.